

IFJÚSÁGUNK A GYAKORLATI ÉLETPÁLYÁKON

HÓMAN BÁLINT vallás- és közoktatásügyi miniszterünk egyik ismertebb nyilatkozata szerint az értelmiségi munkanélküliség kérdése „nemzeti létünk egyik legsúlyosabb szociális problémájává nőtt”. Az eddigi tüneti kezelés nem segített gyökeresen ezen a bajon s azért a jövőre nézve szerves megoldást kell keresni e nagy feladat végleges elintézésére.

A probléma e nyilatkozat szerint két önálló kérdésre tagozódik. Az akut problémát, a tanulmányaival már végzett ifjúság elhelyezkedését, ad hoc intézkedésekkel kell közelebbvinni a megoldáshoz. A jövő nemzedék szempontjából fontosabb azonban a probléma másik része, az t. i., hogy az ifjúságot — az „elméleti iskolák termelésének a tényleges szükséglet mértékéhez való alkalmazása révén”^c — a jövőben a gazdasági életpályák felé kell irányítani.

Ennek a valóban szerves és úgy nemzeti, mint társadalompolitikai szempontból mérhetetlen fontossággal bíró megoldási tervzetnek útja-módja a gyakorlati iskolatípusok megkedveltetése, benépesítése volna, amit — pozitív irányban — „céltudatos és következetes neveléspolitikai, iskolapolitikai és gazdaságpolitikai intézkedésekkel és a társadalom nevelésével”, másrészt — negatív irányban — „az elméleti iskolák termelésének a tényleges szükséglet mértékéhez leendő alkalmazásával” óhajt a kormányzat — a kultuszminiszteri nyilatkozat szerint — elérni.

A következőkben azt a kérdést óhajtom megvilágítani, hogy az ifjúság pályaválasztásának irányítására vonatkozó eme társadalompolitikai elgondolás milyen kilátásokkal biztat, megvizsgálva, hogy e tekintetben mi a mostani tényleges helyzet s hol lehetne ezt a társadalmi „átcsoportosítást” a siker legnagyobb reményével, tehát átható erővel megindítani.

Nem foglalkozom tehát az állástalan értelmiségi ifjúság akut szociális problémájával, de azzal sem, hogy mennyivel biztatóbb — pillanatnyilag — az ifjúság elhelyezkedése szempontjából a nehéz viszonyokkal küzdő magángazdaság irányában való orientálódás, bár kétségtelen, hogy ez utóbbi körülménynek döntő fontossága van az ifjúság és a szülők pályaválasztási elhatározására. Hiszen közismert dolog, hogy ma is a magángazdaságban (a „gyakorlati” életpályákon) való elhelyezkedés nehézsége, csaknem teljes lehetetlensége miatt torlódik fel annyi állást kereső ifjú a közületek munkahelyei előtt.

Ez alkalommal azonban csak azoknak a neveléspolitikai, iskola-politikai és gazdaságpolitikai intézkedéseknek kilátásaival kívánok foglalkozni, amelyekkel kormányzatunk elő kívánja segíteni a szellemi pályák tehermentesítését és fokozni az ifjúság gazdasági életpályákon való elhelyezkedését.

A MOSTANI TÉNYÁLLAPOTRA jellemzőek a következő adatok: Az 1933—34. tanévben a főiskolai tanulmányokra is képesítő „elméleti“ középiskolák tanulójának együttes száma 84.832 volt. A főiskolai tanulmányokra nem képesítő „gyakorlati középiskolák“ tanulójának száma ezzel szemben mindössze 5915 volt.

A következő részletezés szerint:

387	tanuló	a kiseddévónőképzőkben,
9-595	„	a tanító- és tanítónőképzőkben,
66.772	„	a középiskolákban,
7.719	„	a felsőkereskedelmi iskolákban,
359	»	a felső mezőgazdasági iskolákban,
összesen 84.832 tanuló.		

És pedig a következő részletezés szerint gyakorlati iskolákban:

1.965	tanuló	a mezőgazdasági szakiskolákban,
138	„	a bányászati szakiskolákban,
3.812	„	az ipari szakiskolákban.

Mezőgazdasági szakiskolák: 1 gazdasági tanítóképzőintézet, I középfokú gazdasági iskola, 5 női gazdasági iskola, 12 földművesiskola, 6 szőlészeti és borászati tanfolyam, 5 kertészeti, 2 erdészeti, 1 baromfi-tenyésztési, 1 méhészeti, 1 tejgazdasági szakiskola és 11 téli gazdasági iskola.

Ipari szakiskolák: 1 iparművészeti főiskola, 3 felső ipariskola, 27 női ipariskola, 1 iparrajziskola, 7 fém- és faipari szakiskola, 12 egyéb szakiskola. Ezekén kívül vannak bizonyos életpályák és foglalkozási körök számára gyakorlati irányú szakiskolák és továbbképző tanfolyamok. (Zene-, színművészeti, közlekedési, háztartási és egészségügyi iskolák, illetőleg tanfolyamok.) Ez utóbbi „egyéb“ szakiskolák hallgatóinak száma az említett tanévben 2356 volt.

A különböző továbbképző tanfolyamok (zeneművészet, háztartás, egészségügy stb.) hallgatóinak (2356) beszámításával együtt is csak 8271 tanulót vehetünk számba olyanként, aki tanulmányai során valamely „gyakorlati“ életpályára készült elő s nem kívánt főiskolai tanulmányokat is folytatni, illetőleg hivatalnoki munkakörben elhelyezkedni. De még az ily módon igen tágan számított tömeg is csak mintegy tíz százaléka volt az 1933—34. tanévben az elméleti középiskolák tanulói számának (84.832).

Ez a nagy aránytalanság első tekintetre szembetűnő és gondolkodásra késztető. Kialakítását leginkább annak a „kóros“ társadalmi felfogásnak kell tulajdonítanunk, amelynek helytelenségét a kultusz-miniszter úr behatóan ismertette nevezetes nyilatkozatában és amelynek megváltozását valóban csak a társadalom rendszeres nevelésétől lehet várnunk.

A magyar ifjúság iskolaválasztásában mutatkozó eme nagy aránytalanság, amely előre vetíti a későbbi pályaválasztás helytelenségének árnyékát, egymagában véve azonban még nem lenne baj. Hiszen a mai „elméleti“ középiskolákból is épűgy mehetne az ifjúság ipari,

kereskedelmi vagy mezőgazdasági foglalkozásokra, mint az ú. n. gyakorlati középiskolákból. Ehelyett azonban az történik, hogy ez utóbbiak tanulóifjúságának javarésze is a tisztviselői és alkalmazotti pályákon igyekszik elhelyezkedni, mégpedig lehetőleg a közszolgálatban. Az ifjúságnak eme eléggé el nem ítéhető törekvésén ugyanis semmit sem változtat az elvégzett iskola jellege, a megszerzett képesség milyensége. Megfelelő neveléssel, a középiskolai ifjúság irányításával azonban elérhetnők azt is, hogy az elméleti középiskolák növendékei se irtózzanak annyira a gyakorlati életpályáktól. Kétségtelen, hogy ehhez szükséges az iskolák tanulmányi rendjének némi megváltoztatása is, de még fontosabb az iskolák nevelési szellemének korszerű átalakítása.

Az említett miniszteri nyilatkozat szerint kormányzatunk is szükségesnek látja „a gazdasági irányú iskolák” tanulmányi rendjének megváltoztatását a társadalom kóros felfogásának átalakítása érdekében. Az utóbbi időben tényleg többször szóba került már az ú. n. „ipari érettségi” eszméje, amely a felsőipariskolákat is feljogosítaná főiskolai tanulmányokra képesítő bizonyítványok kiállítására. Ilymódon egy újabb típussal gyarapodnék ama középfokú iskolák száma, amelyek elvégzése főiskolai tanulmányokra jogosít. Az ipari szakiskolák között mindaddig tényleg hiányzott ez a főiskolai tanulmányokra képesítő iskolatípus — ellentétben a középfokú mezőgazdasági és kereskedelmi iskolákkal, amelyek eddig is adtak ki ilyen bizonyítványokat. A középfokú ipari szakiskolák érettségi joga kétségtelenül emelni fogja az idetörekvő tanulók számát, növelni az iskola vonzóerejét. Nem valószínű azonban, hogy az ifjúság a gyakorlati életpályák kedvéért keresi majd fel nagyobb számmal ezt az iskolatípust. Hiszen ma is az a helyzet, amikor még nem lehet a felsőipari iskolákról főiskolára menni, hogy az itt végzett növendékek nagy része nem válik önálló iparossá, vállalkozóvá, hanem ipari alkalmazott vagy tisztviselő lesz belőle. Pedig most sokkal inkább kényeszerítve volna arra, hogy az önállósulást megkísérelje, amikor a továbbtanulásban egyszerűen akadályozva van, mint akkor lesz, ha a szakiskolából a műegyetemre is mehet.

Kétségtelen, hogy minden olyan reform népszerű az ifjúság és a szülők körében, amely elősegíti a főiskolákra való jutást, de minden olyan intézkedés, amely az ifjúság tényleges gyakorlati kiképzését és a szabad életpályákra való előkészítését szolgálja, nem örvend valami nagy népszerűségnek. Ehhez teljesen és gyökeresen meg kellene változtatnunk ifjúságunk iskolai és családi nevelésének szellemét. Azok a magasszínvonalú ipari szaktanfolyamok például, amelyeket felsőipariskoláink rendeznek, általában néptelenek. Ifjúságunknak nem kell az ott nyerhető magasabbfokú gyakorlati, szaktudás, mert a tanfolyam nem ad címet, rangot és jogot. „Csak” a gazdasági versenyt és boldogulást könnyíthetné meg, de ezt az élet által kellene igazoltatni, az pedig bizonytalan, kockázatos és hosszantartó igazolás. A „papír”, az oklevél viszont nyomban demonstrálható.

Ezért nem töri magát sem az ifjúság, sem a szülők többsége az ilyen „gyakorlati” iskolák és tanfolyamok s általában a gyakorlati

irányú középiskolák felé. Ezért van, hogy gazdasági irányú középiskoláink is jórészt csak tisztviselői ambíciókat hordozó fiatalokat nevelnek. Ispán, intéző, gazdasági könyvelő, tisztartó, művezető, rajzoló, irodavezető és hasonló fixfizetésű alkalmazott akar lenni minden „gyakorlati” középiskolát végzett ifjú is, mert a tényleges fizikai munkától, az önálló ipari és kereskedelmi vállalkozás gondjától és kockázatától éppenúgy irtózik, mint bármelyik gimnázium növendéke.

Ahogy a mai felsőipariskolák és ipari szakiskolák végzett növendékeiből az esetek többségében nem válik később önálló vállalkozó vagy iparos, ugyanígy nem kerül ki a felsőkereskedelmi iskolából sem az önálló kereskedőosztály, vagy a mezőgazdasági szakiskolából az önálló szakképzett magyar mezőgazda.

Viszont az elméleti jellegű középiskola elvégzése mellett is lehetne az ifjúság gyakorlati életpályákra, ha erre is biztatnák, erre is nevelnék s ilyen irányú elhelyezkedését elősegítenék, megkönnyítenék. Az elméleti középiskolákba járó tanulók nagy tömege azonban hosszantartó tanulmányai során semmiféle ösztönzést nem kap — ha csak megrovásképpen nem — a tényleges fizikai munkával járó gazdasági pályákon való elhelyezkedésre. Emiatt ez a középiskolai ifjúság nyolc évig tartó iskoláztatása során annyira elszokik a fizikai munkának még a gondolatától is, — viszont annyira megszokja a szellemi munkát, a betűt, könyvet, a tollat és a papirost — hogy el sem tudja képzelni életét ezek domináló szerepe nélkül. A fizikai munkától, a földműves, iparos és kereskedő vállalkozástól valósággal irtózik az így nevelkedett ifjúság, minthogy ennek a fizikai fáradságtól és vállalkozási szellemtől, valamint az önállósággal járó kockázattól irtózó úrhatnám szellemnek leküzdésére jóformán semmit sem tesz a mai középiskola. Középiskoláink e tekintetben is hű tükörképét mutatják uralkodó társadalmi osztályaink mai korszerűtlen gondolkodásmódjának. Így vésődik az itt nevelkedő ifjúság leikébe az a meggyőződés, hogy az ú. n. gyakorlati élethivatások alacsonyabbrendű, a művelt egyénre csak lealázást hozó s így ahhoz nem méltó foglalkozások.

A megindítandó társadalompolitikai reformoknak éppen ezért nagy figyelmet kell fordítania a középiskolák mai nevelési szellemének megváltoztatására. Itt, a középiskolában kell elsősorban megakadályozni annak a kóros társadalmi szellemnek kialakulását, terjedését és megerősödését, amely a gyakorlati életpályákat megaláznak, méltatlannak tartja az érettségizett „úri fiú.”-hoz, vagy leányhoz és itt kell megkedvelteim az értelmiségi pályákon el nem helyezhető ifjúság tömegeivel a gyakorlati életpályákat.

Helyes, ha az ifjúság nagyobb részét távol akarjuk tartani az értelmiségi pályák felé vezető középiskoláktól. De minthogy a középiskolai felvételt megelőző kiválasztás nehézségei miatt bajos a középiskolákba vágyódó ifjúságot visszaszorítani, a szülőket gyermekeik iskolaválasztása tekintetében jobb belátásra bírni, — a középiskolai felvétel korlátlan szabadságát fenntartva — célszerűbb volna a középiskolák alsó osztályainak tanítási anyagát, de főleg nevelési szellemét a gyakorlatias („tömegnevelő”) polgári iskolákéhoz közelebbvinni. Az általunk elképzelt tantervi és nevelési reform nem jelentené a közép-

iskolai tanulók újabb ismerettömegekkel (t. i. a gazdasági ismeretekkel) való terhelését. Csupán a meglévő tantervben és óraszámában felvett általános műveltségi (közismereti) anyagnak gyakorlati szempontokkal és gazdasági vonatkozású utalásokkal való átszövésére, telítésére gondolunk.

Az ilyen gyakorlatias szempontokkal nyújtott tananyag átadása során igen bőséges alkalom kínálkozik a gyakorlati életpályák megismertetésére és megkedveltetésére, föltéve, ha a tanárok erre nézve kifejezett rendelkezéseket kapnak. Semmivel sem csökkenne a középiskolai oktatás mai színvonala, ha például a számtan és mértan tanítása során az elvont képletek emlézése helyett az ipari és kereskedelmi életből vett példák kapcsán a gazdasági élettel, a gazdasági alapfogalmakkal behatóbban megismertetjük a középiskolai tanulói ifjúságot. (Ár, haszon, veszteség, vállalkozás, üzleti költségek, szállítás, piac, vám, adó, üzleti forgalom, munkabér, stb.) Ugyanezt a nevelői célok szolgálatába állított célkitűzést ki lehetne domborítani a gazdasági földrajz, a természettan és vegytan, a természetrajz, általában a természettudományok minden ágának középiskolai tanításánál a mostani tudományos színezetű, elvont rendszerű, formalisztikusan képző tanítási rend helyett, illetve amellett.

A hangsúlyt azonban — ismételjük — nem a tantervi reformra, hanem a nevelési szellem megváltoztatására kell helyezni. Ehhez nincs szükség új tanterv készítésére, csupán a tantervi utasításokat kellene a gyakorlati életre való nevelés szellemében a középiskolákban is megalkotni, illetve megreformálni.

A középiskola és a polgári iskola alsó osztályait végzett ifjú ilyen tantervi reform mellett szíves örömmel menne iparos, kereskedő, vagy mezőgazdasági pályára, ha ezeket a pályákat megismertetnék és megkedveltetnék vele tanulmányai során. Ehhez — persze — a tanárképzés szellemét, sőt a tanári testület szellemét is meg kellene változtatni. A tanároknak nem lenne szabad a fizikai munkát, az iparos, kereskedő vagy mezőgazdasági foglalkozást mint valami büntetés-számba menő, alacsonyabb-rangú élethivatást állítani az ifjúság elé, ahogy ez manapság még mindig történik. Ellenkezőleg, a fizikai munka örömét, a vállalkozói kedvet, az önállósulás vágyát kell a középiskola minden osztályában az ifjúság lelkében felébreszteni, sőt fel kell vázolni az ifjúság lelki szemei előtt a gyakorlati pályákon kínálkozó kedvezőbb anyagi boldogulás lehetőségét is, mikor ez pályaválasztásában dönteni akar. Ezt a nevelőmunkát a középiskola felső tagozatán^ sőt a kereskedelmi és ipari középiskolákon is folytatni kell, ahol éppen úgy szükséges az ifjúsággal a gyakorlati életpályákat megkedvelteim, mint modern szellemű középiskolában.

EME ÚJ SZELLEM kialakításával azonban még nem értünk célhoz. Végeredményben mindaddig nem tudunk nagyobb sikert elérni ifjúságunk gyakorlati pályaválasztása terén, amíg a tanultabb magyar ifjúság nagy tömegei nem vállalkoznak — valóságban is, képletesen is — arra, hogy a gyakorlati életpályák inasiskoláját kijárják.

Ebben a tekintetben a mezőgazdasági foglalkozásoknál más a helyzet, mint az ipar és a kereskedelem terén. A mezőgazdálkodás nincs

képesítéshez kötve. Ha családügyi és társadalmi akadályai nincsenek, a földművesnép sorából kikerülő érettségizett ifjúság minden további nélkül megkezdheti az önálló mezőgazdálkodást, miután az ehhez szükséges szakismereteket vagy a középfokú mezőgazdasági iskolákban, vagy a különböző továbbképző tanfolyamokon (téli gazdasági iskolák) megszerezte.

A kereskedelmi pályák sincsenek ezidőszerint képesítéshez kötve. Senkisémmel boldogulhat azonban a kereskedelmi pályákon, ha előzőleg a tanonc- és segédévek során meg nem szerzi a szükséges gyakorlatot, tájékozódást és üzleti készségeket. Az önállóan űzhető ipari szakmák nagy része azonban képesítéshez van kötve. Itt törvényes rendelkezések írják elő a kötelező tanoncidőt és segédi gyakorlatot. Ez a kötelező előkészület azonban a középiskolát végzett ifjúság részére sokkal rövidebb, mint a kisebb előképzettségű ifjúság számára. Kormányzatunk a háború befejezése után ezzel a kedvezménnyel is elő kívánta segíteni az értelmiségi pályák felé törekvő ifjúságnak a gyakorlati foglalkozások körében való elhelyezkedését. A kedvezménnyel azonban vajmi kevés érettségizett ifjú élt az eddig eltelt évek során. Leginkább azok az érettségizett zsidó ifjak vállalkoztak ipari vagy kereskedelmi szakmák elsajátítására, akiket a numerus clausus törvény kizárt a főiskolai tanulmányok lehetőségéből.

A magyar „értelmiségi“ ifjúságnak, érettségizett ifjúságunknak a gyakorlati életpályákon való elhelyezkedése csak akkor remélhető nagyobb sikerrel, ha ez az ifjúság — tekintet nélkül arra, hogy milyen irányú középiskolát végzett — tömegesen vállalkozik arra, hogy a kisipari és kiskereskedelmi szakmák Önállósággal biztató gazdasági pozícióit meghódítsa. Ehhez pedig el kell szerződnie iparos- vagy kereskedőtanoncnak, ki kell töltenie a segédi gyakorlat előírt idejét s az így szerzett tapasztalatok és készségek birtokában megkísérelni és kiharcolni az önállósulás lehetőségét. Az iparos- és kereskedőifjúság nagy tömegében igen jól elhelyezkedhetnék a tanult (érettségizett) ifjúság is, mert nincs olyan nagy számmal, hogy a tanoncmunkapiacot jelentősebben terhelhetné. Legfeljebb az egészen alacsony előképzettségű elemeket szorítaná ki a képesítéshez kötött ipari pályákról, illetőleg a kereskedelemről. De ez nem ellenkezik a közérdekkel. Az ilyen tanulók is elhelyezkedhetnek egyébként más ipari szakmákban, ahol az alacsonyabb fokú iskolai előképzettség is megfelel.

Az érettségizett magyar ifjúság ipari és kereskedelmi pályaválasztása nemzetpolitikai szempontból azért is kívánatos, mert ez a jobb neveltetésű, műveltebb, szélesebb látókörű és a továbbképzésre különösen alkalmas elem az ipari munkásság sorai közé vegyülve, megismerné annak szociális helyzetét, életviszonyait, érdeklődése feltámadna az elesettebb néprétegek sorsa iránt. Segítené majd áthidalni azokat a szakadékokat, amelyek ma az ipari és kereskedelmi alkalmazottak százezres tömegei és a nemzetvezető értelmiségi osztály között tátonganak. Ez az új magyar iparos- és kereskedőifjúság lenne hivatott arra, hogy a dolgozók szociális igényeinek szószólója, érdekképviselője legyen, hogy kezébe vegye a szociális érdekképviselési mozgalom nemzeti szellemű irányítását, — legalább addig, amíg erre a szerepre a

munkásság soraiból nem rekrutálódik megfelelő vezetőség — de hivatott arra is, hogy a nemzeti kultúra kincseinek ismertetője, terjesztője legyen az alacsonyabb műveltségű városi rétegek között s a nemzeti öntudat apostolává válják a nemzeti eszme iránt ma még szinte teljesen közönyös munkástömegek előtt.

Bizonyos mértékig máris megfigyelhető az értelmiségi ifjúságnak az ipari és kereskedelmi pályák iránt való fokozódó érdeklődése. A mai ifjúság jelét mutatja annak, hogy nem irtózik úgy a fizikai munkától, mint az előtte járó tanult nemzedék: így a különböző mezőgazdasági és ipari, falusi és városi setdentek keretében példát mutatott arra is, hogy megértéssel viseltetik az alsóbb néprétegek szociális helyzete iránt és tényleges részvétellel igyekeznek azok nehéz sorsát enyhíteni, sokszor meg is osztani.

De igazolják az új magyar ifjúság megváltozott életfelfogását, szellemének javulását és a kilátástalan értelmiségi pályáktól való lassú elfordulását azok az adatok is, amelyek az iparos- és kereskedőtanoncok közé lépett magasabb előképzettségű és érettségizett ifjak növekvő számáról szólnak. Az iparos- és kereskedőtanoncok előzetes iskolai képzettségéről szóló hivatalos statisztikai adatok szerint u. i. a legutolsó évekig lassú növekedést mutatott a magasabb előképzettségű tanoncok száma, illetőleg az összes tanoncok létszámához viszonyított aránya. Annál sajnálatosabb, hogy legújabban e folyamatban nem figyelhető meg további fejlődés.

Tanév	A középiskola IV. osztályánál magasabbfokú tanulmányokat végzett		Érettségizett (vagy főiskolai tanulmányokat is végzett)	
	iparos- és kereskedő, fiú és leány tanulók			
	száma	százaléka	száma	százaléka
1928—29	1111	1·1%	342	0·3%
1929—30	1167	1·2%	299	0·3%
1930—31	1158	1·5%	333	0·4%
1931—32 ¹	823	1·8%	158	0·4%
1932—33 ¹	887	2·3%	202	0·5%
1933—34 ¹	691	1·7%	169	0·4%
1934—35 ¹	727	1·7%	180	0·4%

Ez adatok szerint az érettségizett tanoncok száma 1930 táján 300—340 között állott. Ugyanekkor évente kb. 10.000 magyar ifjú tett érettségi vizsgálatot s mintegy 4000 lépett az érettségi után kereső pályára. Az összes érettségizett ifjaknak mindössze 3%-a, a kereső pályára lépett tanulóifjúságnak pedig csak mintegy 8—9%-a vállalkozott arra, hogy a szabad gazdasági (ipari és kereskedelmi) pályákon keresse boldogulását. Ezek között is kisebb számban vannak keresztény fiúk és leányok s inkább a zsidó ifjúság az, amely az érettségi bizonyítvány megszerzése ellenére sem veszi el kedvét, érdeklődését és hajlamát az ipari és kereskedelmi pályák iránt.

¹ A létszámok 1931—32-vel kezdődően a tanévvégi létszámot tüntetik fel, míg a korábbi évek adatai a tanév folyamán beiratkozott összes tanulókra vonatkoztak. Innen ran az abszolút számok visszaesése 1931—32-ben. A m. kir. Közp. Statisztikai Hivatal adatai. L. Statisztikai Évkönyvek.

A hivatalos statisztikai adatok nem részletezik az iparos- és kereskedőtanulók iskolai előképzettségét felekezetek szerint. Néhány statisztikai adattal mégis alátámaszthatjuk azt a megállapítást, hogy az iparos- és kereskedőpályákra készülő ifjúság soraiban az izraelita vallásúak mutatják fel az iskolai előképzettség legkedvezőbb fokát, más szóval a magasabb képzettségű tanulók között ők vannak nagyobb arányszámmal.

Egy 1924—25-ben végzett adatgyűjtés szerint a budapesti iparostanoncok körében az izraelita vallásúak 61%-a a középiskola (polgári iskola) valamelyik (I—VIII.) osztályából kilépve indult ipari pályára, míg a katolikus vallású tanulóknak csak 27%-a, a protestánsoknak csak 31%-a végzett az elemi iskolainál magasabbfokú tanulmányokat. Ma — 12 év múltán — ezek az arányszámok már jóval magasabbak lehetnek, de a felekezetek közötti kulturális színvonalkülönbség nem sokat változott. (L. Magyar Statisztikai Szemle, 1928. évi májusi sz. dr. Áfra Nagy János, A fővárosi iparostanoncügy társadalompolitikai problémái.)

Egy 1930-ból való hivatalos adatgyűjtés szerint azokban az ipari szakmákban volt legmagasabb a legalább négy középiskolát végzett tanoncok száma, amelyekben az izraelita tanulókat is nagyobb számban találjuk.

Így a fényképésziparban 26% izraelita, 77% végzett legalább négy középiskolai osztályt, a nyomdásziparban 22% izr. 71% magasabb előképzettségű, az üvegesiparban 21% izr. 27% magasabb előképzettségű, a cukrásziparban 12% izr., illetve 27%, a könyvkötőiparban 10% izr. és 37% magasabb előképzettségű. (L. Áfra Nagy János, Az iparos- és kereskedő tanulók népességi viszonyai és szociális helyzete Budapesten, 59. I. Statisztikai Közlemények. Szerkeszti Illyefalvi I. Lajos dr., 69. kötet, 2. sz.)

A IV. középiskolai osztálynál magasabb előképzettségű tanoncok tömegét egybefoglalva, az előbbinél mintegy 4—5-ször nagyobb abszolút- és arányszámokat kapunk. Ezek száma is állandóan emelkedett 1932—33-ig, amikor az összes tanoncoknak 23 ezreléke végzett ilyen magasabbfokú tanulmányokat. A legutolsó tanévekben azonban itt is visszaesés figyelhető meg.

Végeredményben azonban az arányszámok jelentéktelensége (s újabb hanyatlása is) jól mutatja, mennyi térhódítást terület kínálkozik még az ipari és kereskedelmi pályákon értelmiségi ifjúságunk számára. Arra a kérdésre, hogy a társadalom többször említett kóros felfogásán kívül mi idézi elő azt az ellenszenvet, ami jobb neveltetésű ifjúságunkat a tanoncnak szerződéstől távoltartja, röviden azt felelhetjük, hogy a tanoncifjúság mai szociális helyzete, környezete, kedvezőtlen szolgálati és munkaviszonyai, amelyek külön-külön és együttvéve mindennek mondhatók, csak kedvezőnek, csak vonzóknak nem. Ezen a helyzeten azonban aránylag könnyen lehetne segíteni, a jobb előképzettségű ifjúság elhelyezkedése érdekében. A tanoncok szociális helyzetének gyökeres javítása, az iparegészségügyi ellenőrzés fokozása, a tanoncműhelyek jogviszonyainak rendezése és hasonló szociálpolitikai intézkedések jelentős mértékben növelhetnék az iparos- és kereskedőpályák megbecsülését. Gazdasági szempontból semmi különös intézkedésre nincs szükség, hiszen egész csomó olyan fejlődésképes kézművesipari szakma kínálkozik — még a mai viszonyok között is — elhelyezkedést kereső érettségizett ifjúságunk számára, amelyek nemcsak gazdasági önállósulással, de a társadalmi felemelkedés reményével is biztathatják ifjúságunkat. Csak néhány ilyen szakmát említünk meg: az órás, ékszerész, arany- és ezüstműves, műszerész, szűcs,

fogtechnikus, vésnök, szobrász, cukrász, fényképész, látszerész, könyvkötő, kárpitos, műasztalos, üvegiparos és még sok más szakma, amelyekben a magasabbfokú szaktudás és általános műveltség lehetővé tenné a társadalmi felemelkedést. A leányok számára ilyen szakmák a női szabó, kalapkészítő, szűcs, ernyő- és fűzőkészítő, kézimunkavarró, fodrász, kozmetikus, fényképész, könyvkötő, aranyozó szakma. Valamennyi oly kézművesipari ág, amely a finomabb érzésnek, jobb modornak, neveltetésnek, kedvezőbb műveltségnek, illetőleg mindezek alapján a vállalkozási szellemnek igen széles érvényesülési teret, biztos egzisztenciát, sőt anyagi boldogulást is biztosít. Mindenesetre jobb egzisztenciát, mint egy tiszteletbeli díjnoki, vagy egy reménytelen magánalkalmazotti volontóri állás. Ezekben a szakmákban még a gyáripár versenyével sem kell számolnia a gazdaságilag jól felkészült keresztény magyar értelmiségi ifjúságnak.

De — ismételjük — ezt az ifjúságot csak rendszeres, céltudatos és következetes nevelőmunkával lehet az iparüzés és a kereskedelem munkakörével megkedvelteim. E tekintetben a szelíd kényszer is többet használ, mint amennyit ifjúságunk urizáló hajlama a nemzeti közösségnek árt. Helyes, ha a gyakorlati középiskolákba irányítjuk felserdülő ifjúságunkat. De ez egymagában még nem elég. Tényleges gyakorlati állásfoglalással kell ifjúságunkat az ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági foglalkozások számára megnyerni. Gyökeres változást egészségtelen felépítésű társadalmi rendszerünkben, főleg az értelmiség szociális helyzetében csak az hozna, ha a hivatali pályákra vágyódó ifjúság, ezeknek hátatfordítva, nagyobb tömegekben térne át az ipari és kereskedelmi foglalkozásokra. Nem sok éleslátás kell ma sem hozzá, — akár csak a századvégi liberális korszakban — hogy középosztályunk új nemzedéke az ipari és kereskedelmi pályák felkarolásában keresse és találja meg boldogulását s ilymódon megalapozza anyagi függetlenségét.

Ma azonban az ősi ellenszenv, az „ősi szenvedélyek“, még mindig nem engedik meg, hogy az „úri“ pályákhoz ragaszkodó ifjúság—szakítva a múlt végzetes ideológiájával — az ipari termelés és a kereskedelem szolgálatába álljon, hogy ily módon a magyar föld terményei magyar kereskedőkön és magyar iparosokon át jussanak el a hazai vagy külföldi fogyasztókhoz — s így egyelőre nem sok gyakorlati eredménnyel biztat az a társadalompolitikai törekvés, amely a „gyakorlati“ középiskolák fokozatos fejlesztésével kívánja orvosolni társadalmunk ellenszenvét az ú. n. gyakorlati élethivatásokkal szemben.

ÁFRA NAGY JÁNOS